

Μελέτη των χρυσών νομισμάτων του Πύρρου και του τύπου της πίσω όψης τους με τη Νίκη Τροπαιοφόρο

Μεγάλος τυχοδιώκτης ή πολιτικός άνδρας, σύμφων και φιλόδοξος μαζί, ο Πύρρος είναι μια από τις εξέχουσες προσωπικότητες της ελληνικής ιστορίας. Οι πολυάριθμες κατακτήσεις του άφησαν ανεξίτηλα ίχνη, όπως για παράδειγμα τα πολλά και ποικίλα νομίσματα που η μελέτη τους φέρνει στο φως τόσες πληροφορίες.

Στην εργασία αυτή δόθηκε ιδιαίτερο βάρος στα χρυσά νομίσματα του Πύρρου που στην πίσω όψη φέρουν παράσταση Νίκης τροπαιοφόρου. Το πρώτο μέρος της εργασίας έχει ως θέμα τη νομισματική. Εδώ επιχειρείται η ανασύσταση της κοπής των χρυσών νομισμάτων, η χρονική και η τοπική τους κατάταξη καθώς και η εξήγηση της ύπαρξής τους. Εξήντα περίπου νομίσματα ανήκουν σε τρεις τύπους αρκετά γνωστούς: α) στην κεφαλή της Αθηνάς, β) στην κεφαλή της Άρτεμις με πλεuroύδες και γ) στην κεφαλή της Άρτεμις με ξηπλεκα μαλλιά. Οι τρεις αυτοί βασικοί τύποι, εμπλουτίστηκαν από διάφορες παραλλαγές με ποικίλα σύμβολα, αλλά και σε λεπτομέρειες. Το γεγονός αυτό μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι εκδόθηκαν πολλά νομίσματα. Στη συνέχεια, γίνεται προσπάθεια χρονικής και τοπικής ταύτισης των

νομισμάτων, που πραγματοποιείται χάρη στην ύπαρξη άλλων νομισμάτων που φέρουν τη σφραγίδα του Πύρρου, καθώς και χάρη στη χρήση άλλων κριτηρίων εκτός από το στυλιστικό που συνήθως χρησιμοποιείται και είναι ασαφές. Η ανάπτυξη του εικονογραφικού κριτηρίου οδηγεί στο συμπέρασμα, πως οι τύποι της κεφαλής της Αθηνάς και της κεφαλής της Άρτεμις, με ξηπλεκα μαλλιά, ήταν πολύ γνωστοί στις Συρακούσες. Έρευνα των συμβόλων δείχνει πως ορισμένα από αυτά παριστάονταν σε νομίσματα της Συρακούσας, τόσο προγενέστερα όσο και μεταγενέστερα του Πύρρου, ενώ άλλα ήσαν τυπικά ηπειρωτικά.

Οι μόνοι δύο θησαυροί που βρέθηκαν in situ στη Σικελία, μελετήθηκαν από τη σκοπιά αυτή. Σχετικά με το νόημα της ύπαρξης αυτών των νομισμάτων, μια πιο προχωρημένη εικονογραφική ανάλυση της σπίδας που κρατά η τροπαιοφόρος Νίκη, δείχνει πως και πάλι δεν προερχόταν από την Ελλάδα. Με βάση τα στοιχεία αυτά, συμφωνούμε με τους μελετητές που μιλούν για συρακούσια προέλευση. Η χρονολόγηση των νομισμάτων αυτών αποδεικνύεται σύγχρονη με τη διαμονή του Πύρρου στο νησί, δηλαδή από το 278 π.Χ. ως το 276 π.Χ. Η

πληθώρα των νομισμάτων αυτών, που μελετήθηκαν καλά, δείχνει πως κόπηκαν ίσως με μισή ή κατά τη διάρκεια της διαμονής του Πύρρου στο νησί, πάντως μόλις ο Πύρρος έφτασε εκεί, κι αυτό για δυο λόγους: Πρώτος είναι ότι με την άφιξη του ο λαός ήταν με το μέρος του και ο Πύρρος έπρεπε να ετοιμάσει την εκστρατεία κατά της Καρχηδόνας. Ο δεύτερος λόγος είναι ότι μετά τη νίκη των Αιτωλών κατά των Γαλατών το 279 π.Χ., η Αιτωλική Συμμαχία αποκτά το δικαίωμα κοπής νομισμάτων όμοιων με το χρυσό στατήρα του Πύρρου.

Το δεύτερο μέρος της μελέτης είναι η εικονολογική και εικονογραφική εξέταση των νομισμάτων που σκοπό έχει την ανακάλυψη του προτύπου της Νίκης τροπαιοφόρου των νομισμάτων του Πύρρου. Η Νίκη αυτή με το ανθρωπόμορφο τρόπο ήταν για τον Πύρρο, όπως και για τους Διαδόχους, σύμβολο της βασιλικής επιτυχίας και της θεϊκής προστασίας. Έτσι η εικονογραφική αυτή απόδοση της Νίκης συμβολίζει τις περασμένες νίκες και τις μελλοντικές επιτυχίες. Τέλος, το τρίτο μέρος της μελέτης αποτελείται από τη στυλιστική ανάλυση που σκοπό έχει την αποκάλυψη της θέσης και της αξίας της Νίκης αυτής στην ελληνική τέχνη. Έτσι ψάξαμε το πρότυπό της στη γλυπτική, στα κοσμήματα, στη σφραγιδογλυφία και στη νομισματική. Με την εργασία αυτή αποδείξαμε την καινοτομία που αποτελεί ο τύπος αυτός των νομισμάτων. Εμπνευσμένη από τη Νίκη που κορομούσε τα νομίσματα του Μεγάλου Αλεξάνδρου, ίσως να εκφράζει τις ίδιες τις φιλοδοξίες, του Πύρρου — διαφέρει από εκείνη χάρη στη λεπτότητά της, στο δυναμισμό που εκφράζει και στον τύπο του ενδύματός της. Η λεπτότητα επίσης είναι απόρροια της απόδοσης του χαρακτήρα, ενώ ο δυναμισμός είναι το αποτέλεσμα της ενταρμόσσης της στάσης των «τριών τεταρτών» — καινοτομία της εποχής — και της απόδοσης του ενδύματος που αποδίδει κομψή. Η εναρμόσμη αυτή είναι το αποτέλεσμα έρευνας της κίνησης και της απόδοσης της που άρχισε τον 5ο αι. π.Χ. Έτσι και ο πέπλος — με μακρύ απόπτυγμα — που πίνει κάτω από το στήθος χαρακτηρίζει την ελληνιστική εποχή υπογραμμίζοντας ακόμη περισσότερο την ελαφρόδα και τη χάρη της Νίκης. Έτσι η Νίκη του Πύρρου που εμφανίζεται ένα από τα πρώτα δείγματα που συνθέτουν με τελειότητα, την έρευνα αυτή, θα γίνει το πρότυπο για άλλες νίκες.

Francine Lecomte-Σαμώνη

Αρχαιολόγος